

складається та підтверджується їх думка та недовіра до правоохоронних органів, що в подальшому руйнує фундамент великої системи внутрішніх справ.

Якщо зробити підсумок вищевказаного, то можна сказати, що НСРД – це один із важливіших та надійних засобів отримання доказової інформації по кримінальному провадженню. На сьогодні відсутня єдина та стала позиція питань, на яких не має відповіді. Звичайно, що судді повинні з'ясувати правові підстави для застосування НСРД, перед тим як давати дозвіл на проведення такої дії, але деякі положення у КПК не чітко виражають необхідність, здавалось би, в таких дрібницях, деяких уточнень, що значно викривляє порядок дій.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 Редакція від 11.09.2020 р. № 4651-VI, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.11.2020)

2. Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» від 11.09.1997 Редакція від 02.10.2013 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 09.11.2020)

3. Слюсар А. «Як з букв НСРД скласти слово "правомірність": практика Європейського суду з прав людини» стаття від 10.06.2020 Юридична газета URL: <https://vkr.ua/publication/yak-z-bukv-nsrd-sklasti-slovo-pravomirnist-praktika-ievropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini> (дата звернення: 09.11.2020)

*Сойка Юлія, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Черненко Анатолій Павлович, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

У 2012 році з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України) почав діяти новий інститут «Негласні слідчі (розшукові) дії» (далі – НСРД). До прийняття КПК України, така діяльність реалізовувалася в межах оперативно-розшукових заходів (далі - ОРЗ). Окреслена обставина, а також певні спільні риси і завдання НСРД з ОРЗ, обумовлюють постановку питання про їх схожість, а можливо й дублювання. Названі причини й спонукають до порівняння характеристик НСРД та ОРЗ, що, на наш погляд, на сьогоднішній день є актуальним.

На нашу думку, порівняння НСРД та ОРЗ слід розпочати з порівняння їх визначення поняття.

Поняття ОРЗ входить до основних категорій оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД), бо по своїй суті є засобами ОРД, тому відповідь на питання щодо поняття ОРЗ слід шукати саме у відповідному законі. Згідно до ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [1]. Аналізуючи поняття ОРД, можна стверджувати, що ОРД характеризується такими правовими категоріями, як гласні й негласні пошукові та контррозвідувальні заходи, які й є ОРЗ, проте визначення цих понять у законі не надається.

Щодо визначення поняття ОРЗ, то в науковій літературі їх визначають як сукупність узгоджених, взаємопов'язаних і поєднаних між собою загальною метою та завданнями дій уповноважених законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» суб'єктів, що здійснюються переважно негласно шляхом використання оперативних сил, засобів, методів і форм [2, с. 139].

На відміну від Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» КПК України чітко вказує поняття НСРД. Так, відповідно до ч. 1 ст. 246 КПК України НСРД - це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [3].

Разом з тим, у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» хоч і не наводиться визначення поняття ОРЗ, проте у ст. 8 цього нормативно-правового акту наведено їх систему, тобто дається перелік ОРЗ: 1) опитування осіб; 2) контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка; 3) відвідування жилих та інших приміщень за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується; 4) проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; 5) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; 6) здійснення аудіо-, відеоконтролю особи; 7) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 8) зняття інформації з електронних інформаційних мереж; 9) накладення арешту на кореспонденцію, її огляд та виїмка; 10) спостереження за особою, річчю або місцем; 11) аудіо-, відеоконтроль місця; 12) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу та інші [1].

Спробуємо порівняти перелік ОРЗ з переліком НСРД. Згідно з КПК України НСРД є: 1) аудіо-, відеоконтроль особи; 2) накладення арешту на кореспонденцію; 3) огляд і виїмка кореспонденції; 4) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 5) зняття інформації з електронних інформаційних систем; 6) обстеження публічно недоступних місць, житла чи

іншого володіння особи; 7) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; 8) спостереження за особою, річчю або місцем; 9) моніторинг банківських рахунків; 10) аудіо-, відеоконтроль місця; 11) контроль за вчиненням злочину та інші [3].

Як бачимо, перелік НСРД майже дублюється із ОРЗ, проте, в ОРЗ більш ширший перелік, оскільки передбачені заходи, які проводяться гласно.

Подальше порівняння ОРЗ та НСРД слід продовжити за ознакою підстав до їх проведення. На наш погляд, таке порівняння доволі повно зроблено Я. О. Костогризом. На думку вченого підстави до проведення ОРЗ суттєво відрізняються від підстав до проведення НСРД, а саме відрізняються юридичні (правові) підстави проведення НСРД та ОРЗ. Так, єдиною правовою підставою для проведення ОРЗ є постанова про заведення оперативно-розшукової справи. Перелік юридичних підстав проведення НСРД є значно ширшим. Аналізуючи положення КПК України та праці науковців, можна виділити такі підстави для проведення НСРД: 1) наявність зареєстрованого в Єдиному реєстрі досудових розслідувань кримінального провадження за ознаками тяжкого або особливо тяжкого злочину; 2) наявність клопотання, винесеного у випадку необхідності проведення НСРД, суб'єктом кримінального провадження; 3) наявність ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД, яка повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених КПК України; 4) наявність постанови, слідчого, прокурора про проведення НСРД у випадках, коли проведення такої НСРД не потребує ухвали слідчого судді [4, с. 152].

Отже, враховуючи вищенаведене можна дійти висновку, що НСРД та ОРЗ дуже схожі між собою, особливо переліком НСРД, який передбачений КПК України та переліком ОРЗ, передбачений Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Також спільним для ОРЗ і НСРД є те, що вони в більшості випадків проводиться у режимі негласності.

Разом з тим, юридичні підстави для проведення ОРЗ і НСРД є відмінними, а головне те, що хоч ОРЗ та НСРД мають багато спільного, можна зробити висновок, що вони не дублюють один одного, бо проводяться у різних видах правоохоронної діяльності. ОРЗ проводяться у рамках ОРД, а НСРД проводяться у рамках кримінального провадження. У зв'язку з цим, проявляється ще одна проблема, на яку хотілося б звернути увагу.

У нормах законодавства чітко передбачені повноваження слідчого щодо здійснення кримінального провадження і підрозділів, що здійснюють ОРД. Кримінальне провадження та ОРД мають багато спільного, але й багато відмінностей. Проте, в науці активно обговорюють проблему щодо можливості використання результатів ОРД в кримінальному провадженні. Відповідно до положень ч. 2 ст. 99 КПК України матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї

статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази. Однак в ст. 84 КПК України визначено, що доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, що отримані в порядку, який передбачено цим Кодексом. Наведені протиріччя у різних нормах КПК України щодо можливості використання результатів ОРД у кримінальному провадженні є певною перепорою у протидії злочинності та суттєво звужують можливості правоохоронної системи України.

Головко М.Б. та Пророченко В.В. саме й звертають увагу на вказану проблему та пропонують шляхи її вирішення. Вони зазначають, що аналіз норм КПК України свідчить про відсутність у слідчого повноважень щодо надання оперативним підрозділам доручень чи вказівок про проведення ОРЗ в інтересах швидкого, повного і неупередженого розслідування злочинів. Хоча, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють ОРЗ, зобов'язані виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді, суду і запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення ОРЗ. У той же час, ні вказаний закон, ні КПК України не містять норм, що регулюють порядок проведення ОРД після початку досудового розслідування. Як наслідок, після початку кримінального провадження ініціативність оперативних підрозділів у боротьбі зі злочинністю фактично втрачається [5, с. 292].

На наш погляд, окреслена вченими проблема повинна бути вирішена через відповідні зміни до законодавства. На нашу думку, варто закріпити у нормах законодавства право слідчого на надання доручень і вказівок підрозділам, що здійснюють ОРД і врегулювати порядок проведення ОРЗ після початку досудового розслідування, що значно розширить можливості як слідчого, так і органів, що здійснюють ОРД.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 28.11.2020).

2. Погорецький М.А., Сергєєва Д.Б. Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2. С. 137–141.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 28.11.2020).

4. Костогриз Я.О. Розмежування негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. *Держава та регіони. Серія: Право*. № 1(59), 2018. С. 150-154.

5. Головка М.Б., Пророченко В.В. Особливості співвідношення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5, 2019. С. 290-293.

ДОПОВІДІ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ УЧАСНИКІВ

Александрова Євгенія, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Велику роль для здійснення та забезпечення ефективної професійної діяльності працівників оперативних підрозділів визначають саме їх психологічні особливості, та вміння застосовувати їх у власній роботі. Взагалі, будь-яка професійна діяльність потребує від людини певні вимоги та своєрідний відбиток на його безпосередній спосіб життя, а також власне на саму особистість. Щодо головної мети психологічної підготовки працівників оперативних підрозділів виступає саме формування у них готовності діяти професійно та чітко, в будь-яких умовах їх службової діяльності.

Відповідно до статей 1, 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» завдання та сама оперативно-розшукова діяльність являє собою систему гласних та негласних пошукових, розвідувальних, а також контррозвідувальних дій, які здійснюються уповноваженими на те органами Національної поліції України, за допомогою оперативних та оперативно-технічних засобів, завдяки яким здійснюється пошук і фіксація даних про протиправні діяння, а також осіб, що їх вчинили чи безпосередньо причетних до вчинення таких дій [1].

Оперативно-розшукова діяльність на перший план висуває особливі вимоги до відповідних особистих якостей оперативних працівників (професійно важливих), а також вимагають розвитку емоційної стійкості і формуванню у них психологічної надійності при будь-яких стресових чинниках. Основними завданнями відповідної психологічної підготовки